

„A LEGFŐBB ÜGYÉSZ SZAKMAI ÉS NEM POLITIKAI VEZETŐ”

POLT PÉTER LEGFŐBB ÜGYÉSSZEL HACK PÉTER BESZÉLGET

Ha végignézzük az ügyészség történetét, politikailag ennyire viharos korszaka nem is volt még. Ön hogyan élte át ezeket az eseményeket?

A kérdés természetesen jogos, de nem tudom, hogy a benne foglalt megállapítást el lehet-e fogadni, mert az ügyészség ennél komolyabb válságokat élt már át. Például amikor átalakították az ügyészi szervezetet 1948–1953-ban, ami kifejezetten politikai jellegű változás volt. Az valóban válság volt, egy polgári társadalomból a szocialista társadalomba transzformálása az országnak. Ezt megérezte az ügyészi szervezet is.

Jelenleg senki nem vitathatja, hogy demokratikus jogállamban, meghatározott törvényes rendben működő ügyészségről van szó, amely végzi a dolgát. A kritikákat, támadásokat nem tartom az ügyészség válságának, mert meggyőződésem szerint Magyarországon a demokrácia és a jogállam szilárd. Ez nem azt jelenti, hogy az ügyészségen dolgozók vagy akár én személy szerint nem viszonyulnánk érzelmileg a történésekhez. Ami engem illet, néha értetlenül élem meg az eseményeket, mert úgy gondolom, a formális logika és a tények ereje egy-egy helyzetet teljesen világossá tesz, és mégsem így alakulnak a dolgok. Ezzel együtt nem a kellemetlen élmények dominálnak, mert az ügyészség, mióta én irányítom, nemhogy rosszabbul dolgozna, hanem jobb eredményeket ér el. Az ügyészi szervezet felkészült arra a történelmi változásra, amelyet az uniós csatlakozás jelent, és ez jelentős mértékben javítja az én hangulatomat is.

Számított-e ilyen támadásokra megválasztásakor?

Megmondom őszintén, hogy az előzmények miatt nem számítottam erre. Amikor a köztársasági elnök úrral beszélgettünk megválasztásom előtt, azt éreztem, hogy nem lehet kifogás a személyem ellen. Úgy gondoltam, hogy azt az akkor hivatalban levő helyettes országgyűlési biztost jelöli, akit öt évvel azelőtt nagyon nagy konszenzussal választott meg az egész parlament, nem kifogásolva, hogy előtte egy évvel képviselőjelölt volt. Az ombudsmanként eltöltött öt év alatt pedig soha semmilyen politikai jellegű kritika, kifogás nem érte a munkámat. Azokban az

ügyekben, amelyek a közvélemény figyelmét különösképpen felkeltették – utalhatok itt a rumi esetre, amikor a rendőrség egy elmebeteg férfit lőtt le, vagy a laktanyában kitört agyhártyagyulladás-járványra –, a sajtó meglehetősen rokonszenvvel kezelte. Önmagában már az meglepett, hogy a választáskor hirtelen politikai jellegű kifogások – akkor még kicsit visszafogottabb hangon – jelentek meg. Utána az is váratlanul ért, ahogy az ügyészség egy-egy döntését kommentálták. Ilyenkor nem a szakmai részt kifogásolták, hogy ez ilyen-olyan okból nem jó, hanem az szolgált a kritika alapjául, hogy a legfőbb ügyész a Fidesz képviselőjelöltje volt valaha.

1989 óta fel-felbukkan az a kérdés, hogy jól van-e szabályozva az alkotmányban a legfőbb ügyész alkotmányos státusza, és egyáltalán az ügyészség alkotmányos helyzete. A hatéves ciklus jelentős részét letöltve mi a véleménye a jelenlegi alkotmányos megoldásról, milyen előnyeit, illetve hátrányait látja ennek a konstrukciónak?

Ezt a kérdést akkor is föltekintették nekem, amikor hivatalba léptem, és azóta is többször. Természetesen akkor még nem voltak saját tapasztalataim, de az állásfoglalás elől később is kitértem. Ez a törvényhozás döntésén múlik. A törvényhozásban pedig a politikai akarat nyilván fontosabb lehet a szakmai érveknél. Ami a szakmai vitát illeti, abban természetesen a legfőbb ügyésznek is részt kell vennie. Szerintem szakmai szempontból az a helyes megközelítés, hogy melyik alkotmányos megoldás teszi alkalmasabbá az ügyészi szervezetet a feladata ellátására. Mindkét megoldás mellett felhozhatók helytálló érvek és az ügyészség mindkét esetben hatékony lehet. Ebben nem látok különbséget. Én azzal értek egyet, amit 2000-ben hozott ajánlásában az Európa Tanács is megfogalmazott az ügyészi szervezetekről. Ebben a kormány alá rendelt és a kormánytól független megoldást is jogállaminak tartja, azzal, hogy mindkét esetben biztosítani kell az ügyészi szervezet pártatlan és hatékony működését.

Ha az ügyészség a kormány alá rendelten működik, egy kicsit több biztosíték szükséges, mert nagyobb a politikai befolyásolás lehetősége, és valami-

vel kevesebb is elég, ha független a végrehajtó hatalomtól. Az uniós tagországokban mind a két megoldásra van példa, ha nem is teljesen ugyanolyan módon. A magyarhoz a leginkább a szlovák modell hasonlít. De vannak hasonlóságok a finn, a portugál, a görög megoldással is, ahol az ügyészi szervezet – ilyen vagy olyan mértékben, de – független a végrehajtó hatalomtól. Egyes országokban az igazságügyi minisztérium, az igazságügy-miniszter alatt működik az ügyészség, mint Németországban vagy Ausztriában. Az az érdekes, hogy ahol kevésbé független az ügyészség és a végrehajtó hatalomnak van valamifajta szerepe az ügyészi szervezet irányításában, ott azt a modellt tartják üdvöztetőnek, hogy legyen független. És látunk olyan törekvéseket, mint nálunk is, hogy jobb volna, ha az Igazságügyi Minisztérium kereteibe tartozna az ügyészség vagy valamilyen kapcsolat lenne közöttük. Azt gondolom, hogy tartalmi, lényeges különbség igazából nincs a két modell között, nem lehet azt mondani, hogy akár az egyik, akár a másik jelentős mértékben előnyösebb lenne.

Két modellt említett, a függetlent, illetve a végrehajtó hatalomtól függőt. A magyar modell beletartozik a két kategória valamelyikébe, vagy ez egy harmadik modell? Az alkotmány szerint a legfőbb ügyész az Országgyűlésnek felelős, aminek a pontos alkotmányos tartalma nyíltan vitákra ad lehetőséget. De sokan képviselik azt az álláspontot, hogy a modern kormányzásban a kormánynak van többsége a parlamentben, így a parlamenti többség tulajdonképpen a végrehajtó hatalom letéteményese. Én úgy látom, Magyarországon nincs meg az a fajta függetlenség, melynek alapján a magyar megoldást ebbe a modellbe sorolhatnánk. A függetlenség ellen hat az említett alkotmányos passzus, ellene hat az interpelláció intézménye, ami megint csak egyfajta felelősséget jelent. A jelenlegi viharok, nehézségek nem magából a konstitúcióból erednek-e?

Azzal vitatkoznék, hogy működési zavarok volnának, különösen azzal, hogy működésképtelen lenne az alkotmányos modell. Működik, méghozzá szerintem jól működik. Az a fokmérő, hogy az igazságszolgáltatás betölti-e a feladatát, és ha igen, milyen mértékben. Szerintem betölti, méghozzá színvonalasan. Alapvetően objektív ismérveken nyugszik a hatékonyság és az eredményesség, így összehasonlíthatók a teljesítmények, és én biztos vagyok benne, hogy az ügyészség nagyon jó helyen áll. A korábbi évekhez képest is, meg nemzetközi viszonylatban is. Nemhogy szégyenkeznivalónk nincsen, de azt gondolom, hogy sok tekintetben jobban is állunk, mint más országok.

Ha azt kezdeményezné valaki, hogy alkotmányos reform keretében tegyék tisztába ezeket a kérdéseket, azt időszerűnek látná?

A jelenlegi problémák miatt nem kell alkotmányos változásokat eszközölni, mert jól és hatékonyan működik a rendszer, noha a legfőbb ügyésznek és másoknak nyilvánvalóan okoz fejtörést. Ez azonban nem alkotmányos probléma. Nem biztos, hogy önmagában egy más jogi megoldás felold olyan ellentéteket, amelyek nem szakmai okokból adódnak, hanem a politikai színtéren jelentkeznek. Ott, ahol az igazságügy-miniszter irányítása alatt áll az ügyészi szervezet, ugyanúgy fölmerül, hogy egy döntésnek nem szakmai, hanem politikai jellegű okai vannak, és ezért meg kell változtatni a struktúrát, mégpedig a hazai törekvésekkel fordított irányban.

Györgyi Kálmán a Magyar Jogban még 1996-ban publikált egy cikket 125 éves az ügyészség címmel, melyben azt írja, hogy „a parlamenti ellenőrzés a képviselői kérdések és interpellációk, sőt, bizalmatlansági indítvány formájában is megnyilvánult”. Nem fejtí ki, mit ért bizalmatlansági indítvány alatt, de felvetődik a kérdés: mi a tartalma annak az alkotmányi rendelkezésnek, hogy a legfőbb ügyész felelős az Országgyűlésnek?

Ezek a kérdések valahol összefüggnek. A felelősség már önmagában több jelentéstartalmat hordoz, és általában valamifajta szankcióval szokták összekötni, de ez csak az egyik szegmense a felelősségnek. Nem biztos, hogy szükséges, sőt biztos, hogy nem minden esetben szükséges ismérve a felelősségnek, vagy hogy össze kell kötni a felelősséget a szankcióval. A felelősséghez tartozik, hogy a legfőbb ügyész minden évben köteles beszámolni az Országgyűlésnek, s ezt megvitatják az Országgyűlés megfelelő bizottságai és a plenáris ülés. A képviselők ezen túl is magyarázatot, felvilágosítást kérhetnek a legfőbb ügyésztől az ügyészség tevékenységéről. A parlament jogalkotó szervezet, míg az ügyészség az igazságszolgáltatás része. Természetesen tudom, hogy a szűkebb értelemben vett igazságszolgáltatás a bírósági tevékenységre korlátozódik, de az ügyész tevékenységét nem lehet ettől elválasztani. Ebben a tevékenységbe a törvényalkotó természetesen beleszólhat, de csak normatív aktussal. Egyedi aktussal meggyőződéseim szerint nem.

Az kétségtelen tény, hogy bizonytalanság van abban a tekintetben, mit jelent a felelősség a parlamenttel szemben, ahol a kormánypártok alkotják a többséget. Az a kérdés merül fel, hogy ki kit befolyásol. Például a végrehajtó hatalmat hogy lehet igazából

megkülönböztetni a törvényhozó hatalomtól? Mégis azt gondolom, általában a többség alakít kormányt, és ettől függetlenül a hatalmi ágak elkülönülését mindig evidenciának tekintették. De nem lehet azt mondani, hogy ha a parlamentnek felelős a legfőbb ügyész, az egyben azt is jelenti, hogy a kormánynak vagy a kormánytöbbségnek felelős. Itt kell érvényesülniük azoknak a biztosítékoknak, amelyek a fékek-ellensúlyok szerepét játsszák, és amelyeknek pontosan az a céljuk, hogy minden hatalmi ág ellenőrzött legyen, és ne kerülhessen olyan túlsúlyba egyik sem, amely esetleg a demokrácia rovására mehet. Tehát ha erre a modellre gondolunk, az hatékony és működik, de vannak bizonyos ellentmondások. Az egyik, amit Ön is említett, a kérdés joga, létezik másutt is. De nincs szavazás utána, tehát nincs interpelláció.

Az alkotmány alaptörvény, amelyet mindenkinek tiszteletben kell tartania, de az ügyészségnek, amely másokkal tartatja be a törvényeket, különösképpen. Létezik az interpellációs jog, amely a legfőbb ügyészre kötelezettségeket ró, azonban nincs meg a pontos értelmezése. Korábban ebben a kérdésben – az új Be.-vel összefüggésben – a házelnököt kerestem meg. A problémát megvitatta az alkotmányügyi bizottság, de aggálytalannak látta a jelenlegi gyakorlatot. Ezért fordultam az Alkotmánybírósághoz.

A testület február 16-án kihirdetett határozata alapján úgy tűnik, döntetlen eredménnyel jött ki a kezdeményezésből. Az egyik kérdésben az Alkotmánybíróság ugyanis nem osztotta az Ön kérdése mögött felsejlő alkotmányértelmezést, a másik esetben pedig inkább hajlott elfogadni az Ön feltételezhető álláspontját. Az első kérdés kapcsán a határozat világossá teszi, hogy a legfőbb ügyészhez intézett interpelláció igenis irányulhat egyedi ügyben meghozott döntésre, illetve foganatosított intézkedésre. A másik kérdésben viszont a testület egyértelművé tette, hogy az interpelláció ürügyén a legfőbb ügyész nem utasítható meghatározott tartalmú egyedi döntés meghozatalára vagy megváltoztatására. Kíváncsiak lennénk kérdései pontos motívumaira: milyen konkrét kérdésben érezte volna indokoltnak a válasz megtagadását, illetve milyen utasításokat kapott a parlamenttől vagy a bizottságoktól konkrét intézkedésekre?

En ezt a kérdést másként látom. Meggyőződésem szerint a magyar alkotmányos rendszer nyert sokat ezzel a határozattal. 2003. szeptember 15-én már kifejtettem az alkotmányügyi bizottság előtt, hogy aggályosnak látom: a legfőbb ügyész bizonyos korlátozó szempontokat nem vehet figyelembe válaszában megadásakor. Az Alkotmánybíróság határozata egyértelművé tette, hogy a személyiségi jogok védelme és

az ügyészség feladatai ellátásának sikere tartalmi korlátját képezi az interpellációs válasznak. A legfőbb ügyésznek ezen túlmenően arra kell válaszolnia, hogy az ügyészség törvényesen hozta-e meg döntését, arra azonban nem, hogy erre a döntésre milyen úton jutott és miért nem egy másik döntést hozott helyette. Az említett tartalmi korlátok megállapítására egyedül a legfőbb ügyész jogosult. Ami az utasítási jogot illeti, annak elvi lehetősége látszott fennállni, hiszen el nem fogadott interpelláció esetén a bizottságnak intézkedési tervet is ki kell dolgoznia az ügy megoldására. Ez pedig nyilvánvalóan sértené a hatalommegosztás elvét, az ügyészség függetlenségét. Egyébként az Országgyűlés eddigi gyakorlata is ezzel volt összhangban. Eddig egyetlen interpelláció került vissza a parlamenthez. Az alkotmányügyi bizottság jelentése és a parlament többsége nem fogadta el a legfőbb ügyész magyarázatát. Intézkedési tervet azonban nem határoztak meg, pedig más esetben a házszabályból ez következne.

Az alkotmánybírósági határozat két olyan kérdésben is értelmezte az alkotmányt, amelyek nem szerepeltek az Ön indítványában. A határozat rendelkező része leszögezi, hogy a legfőbb ügyész nem tartozik politikai felelősséggel az Országgyűlésnek, válaszában el nem fogadása nem érinti közjogi helyzetét. Ezzel az AB lényegében elzárta az utat a legfőbb ügyész ilyen típusú felelősségre vonásának esetleges új törvényi megoldásai előtt. Ugyanakkor az alkotmánybírák azt is megállapították, hogy a legfőbb ügyész hiányzó politikai felelőssége nem érinti közjogi, alkotmányjogi felelősségét, amely magában foglalja általános beszámolási, megjelenési és válaszadási kötelezettségét az Országgyűléssel, annak bizottságaival és a képviselőkkel szemben.

Ismétlem, a határozat a jogállami intézményrendszer erősítette meg megállapításaival. A magam részéről ezt a döntést az Alkotmánybíróság olyan korábbi határozataihoz hasonlítanám, amelyeknek alapvető szerepük volt a jogállam értelmezésében. Az Alkotmánybíróság megtöltötte tartalommal az ügyészség alkotmányban deklarált függetlenségét. Rendkívül fontosnak tartom annak kimondását, hogy a legfőbb ügyész szakmai és nem politikai vezető, így valóban nem rendelkezik politikai felelősséggel. Az ügyészség ugyanakkor ha nem is önálló hatalmi ág, de önálló alkotmányos szervezet, amely nincs alárendelve sem az Országgyűlésnek, sem más intézménynek, hanem kizárólag törvények és jogszabályok alapján látja el feladatait és tesz eleget kötelezettségeinek. Ez utóbbiból ered az a senki – hangsúlyozom: senki – által korábban sem vitatott kötelessége a leg-

főbb ügyésznek, hogy a parlament vagy bizottságai előtt megjelenjen, beszámolót nyújtson be, illetve felvilágosítást vagy magyarázatot adjon. Mindez a parlament ellenőrzési jogköréhez tartozik, azonban ez az ellenőrzés az Alkotmánybíróság iránymutatása szerint soha nem válhat sem közvetlenül, sem közvetve irányítássá vagy konkrét ügyben hozott döntések számonkérésévé.

Említette, hogy az ügyészség jól látja el a feladatait, hatékonyabban működik, ami valószínűleg így van. Ugyanakkor – a bírósághoz hasonlóan – az ügyészségnél is zavar érezhető abban, hogyan kommunikáljanak a társadalommal. Valakit letartóztatnak, valaki ellen elindul az eljárás, és a nyilvánosság előtt csak a védő nyilatkozik, aki értelemszerűen az egyik fél álláspontját közli. Az amerikai tévécsatornákra kapcsolva azt látjuk, hogy a kerületi ügyész ott áll a nyilvánosság előtt, és azokban az ügyekben, amelyekben majd a bíróság dönt, megszólal. Nem veszít-e az ügyészség pozíciót azszal, hogy kizárólag a sajtószóvivőn keresztül kommunikál?

A mikor legfőbb ügyésszé választottak, határozott Aszándékom volt egyfajta kommunikációs stratégia megteremtése, mert a társadalomnak tudni kell arról, milyen munka folyik az ügyészségen. Említette az amerikai modellt. Vannak országok, ahol máig nem lehet bevenni kamerát a tárgyalóterembe, fényképezőgépet sem, az Egyesült Államokban viszont kiáll például a kerületi ügyész nyilatkozni. De ha az ügyben az esküdtszék dönt, akkor az esküdtszék az egész tárgyalás időtartamára hermetikusan elzárják a külvilágtól. Ott csak a tárgyaláson vesznek fel a bizonyítást, az esküdtek nem olvashatnak újságot, nem nézhetnek televíziót, nem hallgathatják a rádiót. Azért, hogy ne befolyásolják őket a véleményalkotásban azok a vélhetően nem széles körű információkra épülő, sokszor szubjektív álláspontok, amelyek megjelennek a sajtóban. Tehát ott is azt látjuk, hogy a nyilvánosság teljes lehet, de a bíróság befolyásolását megakadályozzák.

Nekem is az a meggyőződése, hogy lehet tájékoztatást adni, de azzal nem befolyásolhatjuk az eljáró szerveket, legyen az ügyészség vagy bíróság. Nem lehet veszélyeztetni az eljárás érdekeit sem. Nem lehet elmondani azt, hogy most erre a nyomozati cselekményre azért került sor, mert a jövőben egy másikat így meg úgy akarunk megtenni, például most azért hallgattuk ki X-et erre nézve, mert holnapután Y-t meg arra nézve akarjuk kihallgatni. Ha ezt elmondanánk, sokszor értelmetlenné válna a nyomozás. Nagyon keskeny ösvényen kell egyensúlyozni, ráadásul a kezünk is meg van kötve, a törvény

korlátokat szab. Általánosságban ez a válaszom a tájékoztatást illetően, a konkrét válaszom pedig az, hogy nem feltétlenül előnyös, ha mindig az nyilatkozik, aki az ügygel foglalkozik. A tájékoztatás egységessége, a sajtóval való állandó kapcsolattartás könnyebbé teszi a kommunikációt. Ha mindenki nyilatkozna, nehéz lenne összehangolni az egész rendszert.

Nem érzi úgy, hogy az ügyészség így személytelenné válik? A nyolcvanas években olyan ügyészegyénségek, mint Friedrich Lajos vagy az azóta ügyvéddé lett Kádár András vagy Bócz Endre egyetemi hallgatók és a nagyobb nyilvánosság előtt is rendszeresen megjelentek. A szervezet bizonyos értelemben személyekhez kötődött.

Szerintem ez ma is megvan. Most már több egyetem is működik, tehát erre nagyobb lehetőség is adódik. Belovics Ervintől kezdve Vokó Györgyön keresztül nagyon sokan tanítanak, és ők az ügyészség jó hírét keltik, éppen a szakmai tudásuk közzétételével. Egyébként ha olyan szakmai kérdésről van szó, amely egy adott területen jártas ügyész magyarázatát követeli meg, akkor ő szólal meg, Sódor Istvántól, a fővárosi főügyésztől kezdve egészen a közlekedési ügyekért felelős ügyészig. Nem csak és kizárólag a szóvivő nyilatkozik, és nem is csak egy szóvivő van, hiszen minden megyei főügyészségen és a Legfőbb Ügyészségen is működik szóvivő. Úgy gondolom, hogy nem személytelen az ügyészi szervezet, és a legfőbb ügyész is elég gyakran jelenik meg a nyilvánosság előtt. Azt tapasztalom – és ez a tapasztalat nem szubjektív érzés, hanem közvélemény-kutatók adatain alapul –, hogy a közvélemény értékeli az ügyészi szervezet teljesítményét, még ha ez talán meglepetés is. A múlt év végén jelent meg az egyik napilapban a Medián közvélemény-kutató elemzése, amely nagyon előkelő helyre tette az ügyészséget, az Alkotmánybíróságot, a köztársasági elnököt és a helyi önkormányzatokat után a negyediknek, megelőzve a bíróságokat, a rendőrséget, a kormányt, a parlamentet, a pártokat és a szakszervezeteket. Azt tudom mondani, hogy az ügyészi szervezet tekintélye a közvélemény szemében fennmaradt, és a bizalom is megvan, bár kétségtelen, hogy a politikai küzdőtéren történtek kísértetek a meggyengítésére.

Említette, hogy a bíróságot a negyedik helyre tették, ami nem jó jel, mert az lenne a kívánatos, hogy a bíróságok szinte minden előtt legyenek. Hogyan ítéli meg ügyészi szempontból a bíróságok függetlensége, az eljárások nyilvánossága és elhúzódásuk helyzetét?

Ez olyan kérdés, amelyre nem biztos, hogy a legfőbb ügyész tud a leghitelesebben válaszolni. Azt gondolom, hogy a bíróságok ma Magyarországon a helyükön vannak. Ahol csak jártam Európában, mindenütt nagy érdeklődéssel kérdeztek rá az ügyészség mellett a bíróságok helyzetére, szabályozására is. A függetlenség, a bírók szervezeti és egyéni függetlensége megítélésem szerint biztosított, és tényleg azt gondolom, hogy a magyar bírói kar ellátja feladatait. Azt tapasztalom, hogy jó a bíróságok kapcsolata az ügyészséggel, együttműködünk, és az ügyek végső megoldásában közösen dolgozunk. És ez nem csak az egyedi ügyekre vonatkozik, hiszen itt nagyon sok egyéb közös feladat is van. Az elvi kérdések kidolgozásában, jogegységi határozatok meghozatalában, az állandó információcserében mindenféleképpen jó viszonyt látok. Együttműködünk az ügyészi, bírói életpálya kidolgozásában is. Az én fejemben egyébként mindig is az volt és az van ma is, hogy a magyar bíró–ügyész viszony szellemiségében közelít a magisztrátusi megoldáshoz, amely gyakorlatilag egy testületként kezeli a bíróságot és az ügyészséget, ami helyes is. Akadnak természetesen objektív problémák és akadnak egyedi problémák a bíróságon ugyanúgy, mint az ügyészségen. Említette például az eljárások elhúzódását: a magyar bírói kar nagyon „le van terhelve”, és ez az ügyészségre is igaz. Önmagunkban a szervezeti megoldások nem biztos, hogy mindig elegendők, gondolok például a táblák felállítására. Lehet, hogy amit nyerünk a réven, azt időlegesen elveszíthetjük a vámon. Éppen valamelyik nap nyilatkozott a Fővárosi Bíróság elnöke, hogy ők nehéz helyzetbe kerültek. A tábla (amely nagyon felgyorsítja az ügyek feldolgozását) azért okoz nekik nehézséget, mert elszívta a legjobb bírókat a fővárostól, és náluk bizonyos esetekben lelassulhat az ítélezés. Önmagában tehát egy szervezeti megoldás – különösen rövid vagy középtávon – nem mindig elegendő. A magyar bírói karnál, ugyanúgy, mint az ügyészi karnál, további olyan intézkedésekre van szükség, amelyek létszámemeléssel járnak, a presztízs és az anyagi támogatás növelésével.

Említette, hogy az ügyészség pozíciójában a magisztrátusi helyzetet látja kialakulni, illetve a kívánatos modellnek. Ebben a kívánatos modellbe beleértendő az is, hogy indokoltnak látná átgondolni a hierarchikus viszonyok oldását? Mert a magisztrátusi rendszer lényege, hogy egymástól is függetlenebbek vagy függetlenek.

A magisztrátusi rendszeren kizárólag azt a részt értettem, amely a bírók, ügyészek együtt kezelésével és az igazságszolgáltatásban való részvételükkel

volt kapcsolatos és az „egységes igazságszolgáltatásban” való részvételükkel. A hierarchia más kérdés. Eltérő jellemzője a két szervezetnek, hogy a bírók személyükben is teljesen függetlenek, míg az ügyészség testületként független; az egyes ügyészek vonatkozásában létezik a felettes ügyész és annak is a felettes ügyésze. Azt gondolom, hogy a mi jelenlegi viszonyaink között ez megfelel az alkotmányos helyzetnek és annak a szabályozásnak, ahogy nálunk a büntetőeljárás folyik. Amennyiben a megváltoztatására törekednénk, akkor az valóban az egész rendszer átalakítását jelentené.

És arra nem lát indokot?

A hogy a beszélgetés elején is említettem, az ügyészi szervezet hatékonyan és jól működik, bár nyilvánvalóan mindent lehet másként is szabályozni.

Az elmúlt évtized második felében a büntetőeljárások novelláinak sok módosítása vezetett be olyan megoldásokat, amelyek az eljárás egyszerűsítését és gyorsítását célozták. Ezek mennyire váltották be a hozzájuk fűzött reményeket?

Szerintem beváltották, ezt mutatják a statisztikák, és az ügyészség a maga részéről mindig is próbálta minél inkább alkalmazni ezeket a gyakorlatban. Itt elsősorban a bíróság elé állításról lehet beszélni, ami fontos eszköze az ügyek felgyorsításának, de ide tartozik a tárgyalás mellőzése is. Ez a két intézmény egyébként a büntetőügyek jelentős részét elviszi.

Hogy látja az ügyészség törvényességi felügyeleti szerepét, illetve a vádhatóságon és bűnügyeken túli ügyészi jogköröket? Például a társadalmi szervezetek vonatkozásában az ügyészi felügyeleti jogkört.

Ez érdekes fejlődés, hiszen azt lehet látni, hogy 1989 után jelentős mértékben visszaszorult a mai nevén magánjogi-közigazgatási jogi ügyészi tevékenység, majd egyre több jogosítványt visszakapott az ügyészi szervezet, tehát szélesedtek az ügyészek jogosítványai. Ez nyilvánvalóan azért történt, mert az ügyészség szakmailag nagyon felkészült szervezet, alkalmas ezeknek a feladatoknak az ellátására. Korábban tendencia volt viszont, hogy elsősorban a magánjogi viszonyokban jobban vissza kell szorítani az ügyész lehetőségeit. Ez mindig jogalkotói döntés eredménye és jogpolitikai kérdés. Az utóbbi években ez a jogkör bővült, ezt az ügyészség sikeresen látja el. Nem arról van szó egyébként, amit sokan képzelnek, hogy ez mindenható hatáskört jelent, például a társa-

dalmi szervezetek törvényességi felügyeleténél. Ez ellenőrző funkció, amelyet a bíróságokkal együtt, a bíróságok tevékenységét kiegészítve lát el igen sikeresen az ügyészi szervezet. Ennek a terjedelme azonban – még egyszer hangsúlyozom – mindig jogalkotói döntés eredménye; a mi legfontosabb szempontunk az, hogy ha a jogalkotó bizonyos területre kiterjeszti közigazgatási vagy magánjogi hatáskörünket, akkor ehhez biztosítsa a feltételeket is.

Az egyesületek feletti törvényességi felügyeleti jogával élve indít-e az ügyészség keresetet a pártokkal szemben?

Nagyon sok alapítvány, társadalmi szervezet ellen indít az ügyész törlés iránti eljárást. Ennek különböző okai lehetnek. Általában azért indítunk eljárást, mert nem működnek ezek a szervezetek vagy nem lehet megtalálni őket. Pártoknál volt arra példa, hogy alkotmányellenes működés miatt indított keresetet az ügyészség, így a Világ-Nemzeti Népuralmista Párt, a Szabó Albert-féle párt esetében. A Vér és Becsület Egyesület társadalmi szervezetként volt bejegyezve, ennek törléséért is keresetet indított az ügyészi szervezet.

Szisztematikus felülvizsgálati tevékenység folyik, vagy az ügyészség inkább várja a kereseteket? Tudjuk, a Vér és Becsületnél a Nemzetbiztonsági Hivatal jelezte az alkotmányellenes működés gyanúját.

Ma Magyarországon több ezer egyesület, társadalmi szervezet és alapítvány létezik. Tevékenységüket, jogi helyzetüket napi rendszerességgel felülvizsgálni képtelenség. Vannak évente előre meghatározott vizsgálatok, vannak célvizsgálatok a főügyészségeken, ahol meghatározott számban vizsgálnak ilyen társadalmi szervezeteket, egyesületeket, és természetesen minden eseti bejelentést is kivizsgálunk. Jelenlegi kapacitásunk ezekre a vizsgálatokra elegendő, és arra, hogy minden bejelentést kivizsgáljunk. Ennél többre nem telik.

Váltunk területet. Milyen tapasztalatokat hozott az új Be. hatálybalépése?

Az új Be. hosszú éveken át készült. 1998-ban készen volt egy változat, azt követően számos módosításra került sor, míg végül tavaly július 1-jén hatályba lépett a törvény. Akadt olyan vélemény, hogy a 2003-ig eltelt öt év elegendő idő volt arra, hogy a jogalkalmazó hatóságok felkészüljenek az új Be.-re, azonban ez nem teljesen korrekt feltevés, mert közben állandóan változott a törvény szövege. Ugyanakkor

a viszonylag sok változtatás előrevetítette a hatálybalépés utáni koherenciazavarokat. A múlt év elején a miniszterelnök úrnak, a köztársasági elnök úrnak és a házelnök asszonynak is jeleztem, hogy lesznek megoldást igénylő problémák. Az élet optimistább forgatókönyvet írt, mint amelyet én vártam e tekintetben, és hozzáteszem, hogy ez a jogalkalmazó hatóságok becsületére válik, szakmai felkészültségüket mutatja. Az ügyészségen – bár tényleg sok nehézség adódott – sikerült nagyobb zökkenők nélkül átterni az új büntetőeljárási törvény alkalmazására, amit óriási eredménynek tartok. Ez nem jelenti azt, hogy nem maradtak nyitott kérdések az új Be.-vel kapcsolatban. Ezeket éppen ezekben a napokban összesítjük, és egyébként a sajtóban megjelent, hogy a rendőrséggel is egyeztetünk. Szeretnék majd a bíróságokkal is valamifajta együttműködést és véleménycserét folytatni, és azt követően megalapozottan fordulhatunk a jogalkotóhoz.

Kívülről nézve nem volt teljesen világos, hogy a rendőrség és az ügyészség közötti feladatmegosztás változására mennyire tudtak közösen felkészülni...

Erről is téves kép él, amit nyilván a nem pontos információk alakítottak ki arról, hogy mi változott, mi történt. Abban nincs alapvető változás, hogy milyen a viszonya az ügyészi szervezetnek és a rendőrségnek. Szó nincs arról, hogy az ügyészség olyan többletjogosítványokat kapott, amelyek alapvetően megváltoztatták volna a két szervezet viszonyát. Az ügyészség többletfeladatokat kapott és többletfelelősséget is, például azzal, hogy az ügyek nagyon jelentős részében, amelyekben korábban a rendőrség is megszüntethette az eljárást, most már csak az ügyészség teheti ezt meg. Ilyen jellegű – ha úgy tetszik – feladatnövekedés van az ügyészség oldalán, de ez nem jelenti azt, hogy alapvetően megváltozott volna a rendőrség és az ügyészség kapcsolata. Ennélfogva különösebb módosításra e tekintetben nem lesz szükség. Én azt látom különben, hogy a rendőrség és az ügyészség az új Be. szerint is rendben dolgozik.

Vannak-e alapvető koncepcionális változási igények?

Ezt ebben a pillanatban még nem tudom megmondani, mert nem vagyunk készen a tapasztalatok összegzésével. Fel lehetne vetni koncepcionális kérdéseket is. Hogy csak egyet említsek, ilyen például a kétfokú fellebbezés kérdése. Az 1998-as Be. erre épült, de később kivették belőle. Ettől még valószínűleg továbbra is ugyanúgy alkalmazható a jelenleg hatályos törvény, de lehet, hogy érdemes megvizsgálni újra ezt a megoldást.

Az új Be. hatálya alatt megítélése szerint változott valamit a rendőrség és az ügyészség viszonya?

Azt gondolom, hogy nem változott, éppen azért nem, mert a két szervezet tekintetében nincs koncepcionális vagy alapvető változás, amelyet az új Be. hozott a régihez képest. Néha megjelenik az újságokban, hogy jelentősen más lett a szabályozás, de én nem tartom másnak, és ezt alá is tudom támasztani a jogszabálysöveggel.

De hát a jogalkotói szándék az volt, hogy változzon. A rendőrségi szakasz mint önálló főszakasz leértékelődik...

Ez igaz, de ez nem azt jelenti, hogy a két szervezet alapvető viszonya változott. Valóban, már nem önálló nyomozásról beszélünk, hanem vádelőkészítési szakaszcól, melynek célja az, hogy összegyűjtsük azokat a bizonyítékokat, amelyek alkalmasak arra, hogy az ügyészi vádemelésre, majd a bíróság előtt lefolytassuk azt az eljárást, melynek során végül ki fog derülni, hogy valaki bűnös-e vagy ártatlan. Ilyen értelemben volt koncepcióváltás.

Egyfelől, másfelől pedig a korábbi dominánsabb felügyeleti jog irányítási joggá változott, vagyis a nyomozás irányítója az ügyészi szervezet.

Ez is így van, de ez tartalmilag nem jelent változást, hiszen csak hangsúlyozza, hogy az ügyész az ura az ügynek. Ugyanakkor korábban is megtehetette, hogy bármire utasítást adott. Most ez az irányítás része, ha úgy tetszik, nagyobb hangsúlyt kapott. Csak ilyen értelemben igaz, hogy az ügyészség szerepe felértékelődött.

Milyen viszonyban van az ügyészség és a rendőrség bűnüldözési filozófiája?

Az ügyész más szempontok szerint kell hogy értékelje a vádemelést megelőző szakaszt. Az elnevezés is mutatja, hogy ez a vád előkészítési szakasz: az ügyésznek azt kell értékelnie, hogy egy adott eljárásban sikerül-e olyan bizonyítékokat összegyűjteni, amelyek az ügyet alkalmassá teszik a vádemelésre, vagy pedig meg kell szüntetni az eljárást. Az ügyésznek mindig ez lebeg a szeme előtt, míg a nyomozó hatóság nem ebből a szempontból folytatja az eljárást, mert nem ők emelnek majd vádat, hanem az ügyész. Ebből adódhat eltérés, ami ugyan nem szignifikáns, de időnként alapot adhat nézetkülönbségre.

A Rashwan Mohamed-ügyben az ügyészség megszüntette az eljárást, és erre, ha jól értettem, Ön adott utasítást vagy az Ön kezdeményezése volt.

A felügyeletet ellátó ügyészség időközben megtette. Ha jól emlékszem, úgy értékelte, hogy ebben az esetben szóba se jöhet bűncselekmény elkövetése, és ezért megszüntette az eljárást.

Nagy viták voltak a Btk. módosítása körül. Mint jogalkalmazó, nyilván nehezen vállalkozik arra, hogy értékelje az eredményt, különösen amíg az Alkotmánybíróság nem hozott határozatot. De azok, akik a módosítás ellen érveltek, azt mondták, hogy a hatályos törvények alapján korábban is lett volna lehetőség fellépni bizonyos ügyekben. Most elindult az eljárás a Tilos Rádió előtti zászlóégetés ügyében, de ugyanezen az alapon indulhatott volna a Ferencváros–Debrecen-meccs után is eljárás, mégsem indult. Nem az volt sokszor a probléma, hogy a jogalkalmazók nem éltek a törvényi lehetőséggel?

A jelenleg hatályos törvényi szabályozás viszonylag szűk kereteket enged azzal összefüggésben, ahogy az Alkotmánybíróság értelmezte ezt a Btk.-szakaszt, és a Legfelsőbb Bíróság – ugyancsak konkrét ügyek kapcsán – kijelölte azt az irányt, ahol megállapítható a bűncselekmény. Ne felejtjük el, ezt ügyenként kell megnézni, mert az egyik ügy nem teljesen olyan, mint a másik.

Sólyom László és Kis János a Népszabadságban megjelent cikkben pont a Ferencváros–Debrecen-meccs kapcsán azt mondja, hogy amit ebből a kívülálló láthatott, az az volt, hogy gyűlöletre uszító kijelentések hangzanak el, és ezt erőszak is követi, tehát úgy tűnik, mintha ez lenne a közösség elleni izgatás iskolapéldája. A törvényalkotás kritikusai azt mondták, hogy ez pótcselekvés, mert ahelyett, hogy elindulna az eljárás, amikor helye volna, ahelyett hozunk egy törvényt, amely viszont nagyon-nagyon széles körben kinyitja ezeknek az eljárásoknak a lehetőségét és alapjogi bírósággá teszi a helyi bíróságokat.

Igazából nem hiszem, hogy itt ellentétes gyakorlat alakult volna ki, ilyet én nem látok. Én úgy látom, hogy viszonylag következetes a jogalkalmazás e tekintetben, és ez a következetes jogalkalmazás csak szűk lehetőséget ad a bűncselekmény megállapíthatóságára. Azt, hogy mi lesz a jövőben, valóban az Alkotmánybíróság előzetes normakontrollja után érdemes végiggondolni, addig minden fejtegetés csak spekuláció volna.